

Çocuk ve Demokrasi: İlköğretim Öğrencilerinin Demokrasi Algılarının Metaforlar Aracılığıyla İncelenmesi

Fatma Sadık¹, Mediha Sari²

Özet

Bu araştırmanın temel amacı, ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algılarını metaforlar aracılığıyla incelemektir. Araştırmaya alt, orta ve üst sosyo-ekonomik düzeydeki çevrelerde bulunan üç ilköğretim okulunun 6., 7. ve 8.sınıflarına devam eden 167 kız, 165 erkek olmak üzere toplam 332 öğrenci katılmıştır. Demokrasi Metaforları Anketi (DMA) aracılığıyla toplanan verilerin analizinde içerik analizinin yanı sıra betimsel istatistikler kullanılmıştır. Araştırma sonucunda öğrencilerin demokrasiye yönelik toplam 75 metafor geliştirdikleri ve demokrasiyi çoğunlukla eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarıyla eş anlamlı bir yönetim biçimi olarak algıladıkları görülmüştür. Öğrenci görüşlerine göre demokrasiye yönelik yapılan etkinlikler genellikle sınıf başkanı seçme ve demokrasinin ne olduğunun anlatılmasıdır. Öğrencilerin demokrasiyle ilgili görüşlerini en çok etkilediğini belirttikleri faktörler aile, öğretmenler ve okul yöneticileri iken; görüşleri üzerinde en az etkili olduğunu belirttikleri faktörler ise televizyon dizileri, okuldaki ders dışı etkinlikler ve büyük anne, büyük baba ve diğer yakınları olmuştur.

Anahtar sözcükler: Demokrasi, Metafor, İlköğretim Öğrencileri

Abstract

The main objective of this research is to examine the elementary education school students' democracy perception by means of metaphors. A total of 332 students, 167 girls and 165 boys have participated in this research who were 6th, 7th and 8th grade students of three elementary education schools located in lower, medium and higher socio economic neighborhoods. In analyzing the data collected through Democracy Metaphors Questionnaire (DMQ), descriptive analysis were used as well as content analysis. The result of the research revealed that students developed 75 metaphors for democracy and that they generally perceive democracy as a regime that is synonym of equality, freedom and justice. According to the opinions of the students activities performed concerning democracy are monitor election and explaining what democracy is. As stated by the students, the factors that affect students' opinions about democracy the most are; family, teachers and school directors whereas the least affecting factors are TV serials, school activities except lessons and grandparents and other close relatives.

Key Words: Democracy, Metaphor, Elementary Education Students

GİRİŞ

Politik bir kavram olan demokrasi bir yönetim, aynı zamanda eşitlik, adalet, hak, özgürlük, sorumluluk, uzlaşma, aklın egemenliği, farklılıklara karşı hoşgörü, insana saygı, dayanışma, paylaşım vb. değerleri barındıran bir yaşam biçimidir. Dewey'e göre (1966) devlet yönetimi demokrasinin politik ve yönetsel safhası, insan ilişkilerin gelişmesi ve sürekliliğini sağlanması ise nihai hedefidir. Bu nedenle demokratik toplumlarda eğitim sisteminin temel amacı politik rol ve sorumluluğunun farkında olan, eylemlerinin sonucunu hesaba katan, demokratik değerleri içselleştirmiş etkin bir vatandaş yetiştirmek olmaktadır (Schweisfurth, 2002, s.303). Bir diğer ifadeyle demokrasi eğitim ile güçlenmekte ve varlığını devam ettirmektedir. Uygun'a göre (1996, s.48) demokrasi kültürü öncelikle ailede daha sonra okulda, işyerinde ve diğer sosyal örgütlerde kazanılmaktadır. Ancak eğitimin bireyin toplumun yaşam biçimine uyum sağlamasına yardım eden programlı bir süreç olduğu dikkate alındığında okullar, bireylerin demokratik tutum ve becerileri kazanmalarına etki eden en önemli faktör olmaktadır (Carlson, 2005, s.42; Doğanay, 2010, s.54). Benzer görüşte olan

¹ Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, fsadik@cu.edu.tr

² Öğr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, msari@cu.edu.tr

Soydaş ve Güven de (2009, s.64) demokrasi bilincinin küçük yaşlardan itibaren kazandırılması ve ailede kazanılan demokrasi bilincinin okulda verilen demokrasi eğitimiyle geliştirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Bu açıdan ilköğretim, demokrasinin temel ilkelerini, değer ve düşünme biçimlerini sadece bilen değil, bir yaşam biçimi olarak içselleştirmiş bireyler yetiştirilmesi açısından demokrasi eğitiminin temelidir. Dewey (1966) ve Hotaman'a (2009) göre demokrasi, sadece ders konuları ile değil, demokrasinin temel niteliklerinin özümsemiği, demokrasi kültürüne sahip bir okul ortamında pratiği yapılarak öğrenilebilir.

Bu doğrultuda ülkemizde 2004 yılında uygulamaya konulan Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin (DEOMP), öğrencilerin küçük yaşlardan itibaren demokrasi bilinciyle yetişmeleri, oy kullanma, eleştirel düşünme, dayanışma, uzlaşma, katılımcılık, kamuoyu oluşturma ve demokratik liderliği benimseme gibi değerleri uygulama yaparak kazanmaları açısından önemli bir girişim olduğu söylenebilir. Proje öğrencilere demokratik hayat tarzının gerektirdiği sosyalleşme bilgisini okulda doğru ve güvenilir bilgi kaynaklarından alma ve ders programlarında yer alan vatandaşlık ve demokrasi konularına pratik yapma alanı yaratarak, demokratik vatandaşlık tutumlarını geliştirme imkânı sağlamaktadır (Özpolat, 2004, s.11). Ülkemizde bu konuyla ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde genellikle orta ve yükseköğretim kademelerindeki öğrenci, öğretmen adayları ve öğretmenlere odaklanıldığı (Doğanay, Çuhadar ve Sarı, 2007; Genç ve Kalafat, 2008; Kılıç, 2010; Kumral, 2009), DEOMP hakkında sınırlı sayıdaki çalışmaların ise çoğunlukla uygulamayı değerlendirmek amacıyla okul yöneticileri ve öğretmen görüşlerine dayalı gerçekleştirildiği görülmüştür (Biçer, 2007; Doğan, 2008; Emir ve Kaya, 2004; Kıncal ve Uygun, 2006). Okul yöneticileri ve öğretmenlerin demokrasiye ilişkin algıları, tutum, değer ve davranışları çocukların demokratik bilgi, beceri ve değerleri kazanmalarında önemli faktörlerden biridir (Gürşimşek ve Göregenli, 2004, s.77). Ayrıca dünya üzerindeki savaşlar, ülkelerin kendi içlerinde yaşadığı bireyler arası çatışmalar, toplumun her kesiminde ve eğitim kurumlarında sıkça yaşanan şiddet olayları artık tüm dünyada demokrasi eğitiminin niteliğinin gözden geçirilmesini (Genç ve Kalafat, 2008, s.212) ve demokrasi bilincinin geliştirilmesi konusunda okulların daha fazla sorumluluk almasını gereklilik haline getirmiştir (Carlson, 2005, s.42). Bu durumda temel amaçlarından biri bireyleri katılımcı demokrasiye hazırlamak olan okulların (Dewey, 1966) demokrasi eğitimi uygulamalarını ve eğitimcilerin tutum ve davranışlarını değerlendiren çalışmalara her zaman gereksinim olacaktır. Bu gerekçelerden hareketle araştırmada DEOMP'nin de hedef kitlesi olan ilköğretim öğrencilerinin demokrasi algıları incelenmiş, bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. İlköğretim öğrencilerinin dersler çerçevesinde demokrasiye ilişkin yapılan etkinliklere yönelik görüşleri nelerdir?
2. İlköğretim öğrencilerinin DEOMP' ne katılma durumu ve katkılarına ilişkin görüşleri nelerdir?
3. İlköğretim öğrencilerinin demokrasiye ilişkin geliştirdikleri metaforlar ve bu metaforları kullanmalarının gerekçesine yönelik açıklamaları nelerdir?
4. İlköğretim öğrencilerinin demokrasiye ilişkin geliştirdikleri metaforlar cinsiyetlerine göre farklılaşmakta mıdır?
5. İlköğretim öğrencilerinin demokrasiye ilişkin görüşlerini etkileyen faktörler nelerdir?

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma ilköğretim öğrencilerinin demokrasi kavramına ilişkin algılarını geliştirdikleri metaforlar aracılığıyla inceleyen, olgubilim deseninde nitel bir çalışmadır.

Genel olarak bir fenomenin veya bir kavramın daha tanıdık ve bilinen terimlerle nitelendirilmesi olarak tanımlanan metaforlar (Taşdemir ve Taşdemir, 2011), insan bilişinin temeli olarak görülmekte ve “bir tür şeyi başka bir tür şeye göre anlamak ve tecrübe etmek” olarak ele alınmaktadır (Lakoff ve Johnson, 2005, s.27). Analiz edilmek istenen kavramların nasıl algılandığını ortaya çıkarmaya katkı sağlayan metaforlar, bir durum, olay ve olguyu var olduğu haliyle betimlemede ve çalışılan konu, olgu, olay ve durum hakkında sağlam, zengin bir resim sunmada oldukça yararlıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2005, s. 212).

Çalışma Grubu

Araştırmaya Adana merkez ilçelerindeki, farklı sosyo-ekonomik ve kültürel çevrelerden random yöntemiyle seçilen üç ilköğretim okulunun 6,7 ve 8. sınıf şubelerine devam eden 11–16 yaş grubunda toplam 332 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin %50.3’ü kız, %49.7’si erkektir. Öğrencilerin %39.2’ si altıncı; %31.0’i yedinci ve %29.8’i sekizinci sınıf öğrencisidir. Öğrencilerin annelerinin %24.4’ü okuma yazma bilmezken, %4.8’i okur-yazar, %17.8’i ilkokul mezunu, %11.1’i ortaokul mezunu, %24.4’ü lise mezunu ve %17.5 üniversite mezunudur. Öğrencilerin baba eğitim düzeylerine göre dağılımı ise %6.1 okur yazar değil, %10.3 okur-yazar, %19.1 ilkokul mezunu, %18.8 ortaokul mezunu, %20.3 lise mezunu ve %25.5 üniversite mezunu şeklindedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen “Demokrasi Metaforları Anketi” kullanılmıştır. Anketin birinci bölümü öğrencilerin kişisel bilgileri, derslerde demokrasiye yönelik yapılan etkinlikler, DEOMP’ nde görev alıp almadıkları ve projenin demokrasiyle ilgili görüşlerine katkılarına yönelik sorunlardan oluşmaktadır. İkinci bölümde öğrencilere öncelikle “Bana göre demokrasi ..... gibidir. Çünkü;.....” sorusu yöneltilmiş ve demokrasi hakkında bir metafor geliştirerek gerekçelerini açıklamaları istenmiştir. Yıldırım ve Şimşek’ e (2005, s.213) göre her birey aynı mecaza farklı anlamlar yükleyebildiğinden, mecazın hangi amaçla kullanıldığı ancak “niçin” sorusunun yanıtıyla elde edilebilir. Ankette yer alan son soru ise öğrencilerin demokrasiye yönelik düşüncelerini etkileyen faktörlerle ilgilidir.

Verilerin Analizi

Ankette kapalı uçlu sorulara verilen yanıtlar SPSS 11.5 istatistik programı aracılığıyla analiz edilerek frekans ve yüzdeler hesaplanmış, açık uçlu sorulardan elde edilen nitel veriler üzerinde ise içerik analizleri yapılmıştır. Öncelikle anketler gözden geçirilmiş ve geçerli metafor belirtilmeyen ve boş bırakılan 77 anket ayıklanmıştır. Daha sonra geçerli metafor belirtilen 169 ankette sunulan gerekçeler ve metafor belirtilmemesine rağmen demokrasiyle ilgili görüş belirtilen 86 anketteki açıklamalar bilgisayar ortamına aktarılarak ham veri metinleri elde edilmiştir. Üçüncü aşamada bu metinler araştırmacılar tarafından ayrı ayrı birkaç kez okunup, kodlama işlemi yapılmış ve Miles ve Huberman’ın formülü (Güvenirlilik= görüş birliği/görüş birliği+görüş ayrılığı X 100) kullanılarak kodlar arasındaki uyum test edilmiştir (1994, s. 64). Bu çalışmalar sonucunda iki kodlayıcı arasındaki uyum oranı .95 olarak hesaplanmıştır. Son aşamada ise benzer özellikler taşıyan metaforlar bir araya toplanmış ve ilgili literatür göz önünde bulundurularak temalar oluşturulmuştur.

BULGULAR

Öğrencilerin Aldıkları Dersler Çerçevesinde Demokrasiyle İlgili Etkinliklere Yönelik Görüşleri

Öğrencilere yöneltilen ilk soru, okuldaki derslerde demokrasiye yönelik herhangi bir etkinlik yapılıp yapılmadığına yöneliktir. Bu soruya öğrencilerin %63.9' u “evet”, %35.2' si “hayır” derken üç öğrenci yanıt vermemiştir. Öğrencilerin demokrasiye ilişkin en sık belirttikleri etkinlikler sınıf başkanı seçimleri (f:83) ve demokrasinin ders konusu olarak anlatılması (f:66) olmuş, diğer etkinlikler ise drama (f:10), tartışma (f:5), proje ödevi (f:3), hafta sonu kursları (f:2), anket uygulama (f:2), seminer (f:2), bilgi yarışması (f:1), herkese söz hakkı verme (f:1), grup çalışması(f:1), oylama (f:1) ve temsilciler toplantısı yapma (f:1)olarak açıklanmıştır.

Öğrencilerin Öğrenci Temsilcisi Seçimlerine Katılma Durumuna İlişkin Bulgular

“Okulunuzda DEOMP uygulanmakta mıdır?” sorusuna öğrencilerin %31.9' u “hayır”; %68.1' i ise “evet” şeklinde yanıt vermiştir. Tablo 1, soruyu olumlu yönde yanıtlayan öğrencilerin öğrenci temsilcisi seçimlerine katılma biçimlerini göstermektedir.

Tablo 1. Öğrencilerin Öğrenci Temsilcisi Seçimlerine Katılma Durumları

Katılma Durumu	f	%
Seçmen olarak oy kullandım	149	65.9
Sınıf temsilcisi adayı oldum	40	17.7
Okul temsilcisi adayı oldum	9	4
Sınıf temsilcisi oldum	26	11.5
Okul temsilcisi oldum	2	0.9
Toplam	226	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi 226 öğrencinin %65.9’ u öğrenci temsilcisi seçimlerine seçmen; %17.7’si sınıf temsilcisi adayı; %11.5’ i sınıf temsilcisi, %4.0’ ü okul temsilcisi adayı ve %0.9’ u okul temsilcisi olarak katılmıştır. Bununla birlikte bu öğrencilerin sadece %33.7’ si (f:77) seçim sürecinin demokrasiyle ilgili görüşlerini olumlu yönde değiştiğini ifade etmiştir. Yirmi altı öğrenci temsilcisi seçimleri sayesinde demokrasiyi daha iyi öğrendiklerini ve bilgilerinin arttığını ifade ederken, altı öğrenci oy kullanmanın kendilerini mutlu ettiğini belirtmiştir. Beşer öğrencinin açıklaması ise oy kullanmanın nasıl uygulandığını gördükleri şeklindedir. Bunun yanı sıra ikişer öğrenci temsilcisi seçimleri sayesinde fikirlerinin önemsendiğini gördüklerini ve eşitliğin ne olduğunu öğrendiklerini belirtirken; birer öğrencide “*ülkemizde özgürlüğün hâkim olduğunu anladım*”; “*çevremdekilerin görüşlerine değer vermeyi öğrendim*”, “*demokraside haksızlık olmadığını öğrendim*”, “*dinleme becerim gelişti*”, “*meclisi tanıdım*” ve “*daha seçici ve daha dikkatli olmayı öğrendim*” vb. şeklinde açıklama yapmışlardır.

Öğrencilerin Demokrasiyle İlgili Geliştirdikleri Metaforlara İlişkin Bulgular

Geçerli metafor belirtilen 169 anketin analizleri sonucunda öğrencilerin demokrasiye yönelik toplam 75 farklı metafor geliştirdiği saptanmıştır. Temel hak ve özgürlükler, toplumsal yaşam, çoğulculuk, işbölümü, emek, çağdaşlık, yaşam kaynağı ve hayal olmak üzere sekiz tema altında toplanan bu metaforların frekans ve yüzdelik dağılımları Tablo 2’ de yer almaktadır.

Tablo 2. Öğrencilerin Demokrasiye Yönelik Geliştirdikleri Metaforlar ve Belirlenen Temalar

Temalar	Metaforlar	f	%
Temel hak ve özgürlükler	Üç başlı canavar (f:10), cumhuriyet (f:8), terazi (f:8), yönetim (f:6), çiçek bahçesi (f:2), kuş (f:2), Türkiye (f:2), doğal yaşam (f:2), öğretmen (f:2), eşit çubuklar (f:2), kitap (f:1), bağımsızlık (f:1), haklılık (f:1), halk mahkemesi (f:1), yaralı hayvan (f:1), orman (f:1), homojen karşımlar (f:1), paylaşım (f:1), arı kovanı (f:1), tek fiyatta satılan yemek (f:1), krala isyan (f:1)	55	29.6
Toplumsal yaşam	Düzen (f:13), kural (f:4), birlik (f:3), kanun (f:2), temel (f:2), yaşam biçimi (f:2), oyun (f:1), sistem (f:1), rehber (f:1), aile sorunu (f:1), yaşama sevinci (f:1), hamburger (f:1), pizza (f:1), taş (f:1), aile (f:1), saygı (f:1), dost (f:1)	37	19.9
Çoğulculuk	Seçim (f:12), parti (f:6), meclis (f:5), oylama (2), karar (f:1), sınıf (f:1), tercih (f:1), oyun (f:1)	29	15.7
İşbölümü	Yardımlaşma (f: 7), karınca yuvası (f:1), karınca (f:1), aile (f:1), sorumluluk (f:1), arı kovanı (f:1), okul (f:1), insan (f:1)	14	7.5
Emek	Mücadele (f:3), eğitim (f:3), okul (f:2), pizza (f:1), güç (f:1), yarışma (f:1), tavadaki yağ (f:1), puan (f:1), başarı (f:1)	14	7.5
Hayal	Çocuk hakları (f:5), Atatürk (f:4), masal ülkesi (f:2), hiçlik (f:1), saçmalık (f:1), paslanmış demir (f:1)	14	7.5
Gelişme	Çağdaşlık (f:5), adım (f:3), önemli bir bilgi (f:2), yenilik (f:2), ilerleme (f:1), yeniden doğuş (f:1)	14	7.5
Yaşam kaynağı	Su (f:3), temel (f:2), gün ışığı (f:1), nefes (f:1), hayat (f:1), arkadaşlık (f:1)	9	4.8
Toplam		186	100

Tablo 2’de görüldüğü gibi geliştirilen metaforlar çoğunlukla “ temel hak ve özgürlükler” temasına yöneliktir (%29.6). Bunu sırasıyla toplumsal yaşam, çoğulculuk, iş bölümü, emek, hayal, gelişme ve yaşam kaynağı temaları izlemektedir. Aşağıda öğrencilerin geliştirdikleri metaforlar ve kullanma gerekçeleri temalar bazında açıklanmıştır.

Tema 1: Temel hak ve Özgürlükler

Bu kategoride öne çıkan “üç başlı canavar” (f:10) metaforunun gerekçesini öğrenciler demokrasinin üç bileşeni olan yasama, yürütme ve yargının birbirinden bağımsız işlemesi gerekir şeklinde açıklanırken; “cumhuriyet” (f:8) metaforu halkın hakkı olarak ifade edilmiştir. Demokrasi ayrıca insanların haklarını koruduğu için (f:6) “yönetim”; eşitlik olduğu için “terazi” (f:8), “paylaşım” (f:1), “eşit çubuklar” (f:2), “arı kovanı” (f:1), “tek fiyatta satılan yemek” (f:1) ve “orman” (f: 1); herkesin fikri alındığı için “halk mahkemesi” (f:1) ve “öğretmen” e (f:2) benzetilmiştir. Demokrasiyi seçme özgürlüğü olduğu için “çiçek bahçesi” (f:2) ve “kitap” (f:1); özgürce hareket ettiği için “kuş” (f:2); halk kendini yönettiği

için “bağımsızlık” (f:1) ve “krala isyan” (f:1); özgür bir ülke olduğu için “Türkiye” (f:2) kavramlarıyla metaforlaştıran öğrenciler demokrasiyi hayatın her yönüyle ilgili olduğu ve yaşayarak öğrenildiği için “doğal yaşam” (f:2); hak aradığı ve haklının yanında olduğu için “haklılık” (f:1) ve her yerde aynı özelliği gösterdiği için “homojen karışım” (f:1) ile ilişkilendirmişlerdir. Bu kategoride gerekçesi olumsuz olan tek metafor “yaralı hayvan” (f:1) olmuş, sosyal, kültürel ve ekonomik koşulları sınırlı bir çevrede yaşayan bir erkek öğrenci metaforunun gerekçesini herkese *melek gibi ama bizim yüzümüze gülmüyor* şeklinde açıklamıştır. Aşağıda öğrencilerin metaforlarından iki alıntı örneği yer almaktadır:

Demokrasi halk mahkemesi gibidir. Halk mahkemelerinde görüşler, bilişler ve açıklama yapma izni herkese verilir. Demokraside de bunu görebiliriz biz de yaptığımız, istediğimiz şeyleri oylarla anlatıyoruz (Kız)

Ormandaki ağaçların hepsinin boyları aynı ve aynı haklara sahipler, susama hakkı, güneş görme hakkı, beslenme hakkı (Erkek)

Tema 2: Toplumsal Yaşam

Öğrenciler düzenli işleme (f:5), kuralları olması (f:4) ve toplumsal yaşamı düzenlemesi (f:3) şeklinde gerekçelerle demokrasiyi en çok “düzen” kavramıyla metaforlaştırmışlardır. Demokrasiyi uyulması gereken ilkeleri barındırmasından dolayı “kural” (f:4), “kanun” (f:2), “yaşam biçimi” (f:1) ve “oyun” (f:2); hayata tat verdiği için “düzen” (f:1), “hamburger” (f:1), “pizza” (f:1) ve “yaşama sevinci” (f:1); insanın insan gibi yaşamasını sağladığı için de “yaşam biçimi” ne (f:1) benzeten öğrenciler demokrasiye yönelik ayrıca toplumdaki herkesin yaşayışını etkilediği için “aile sorunu” (f:1); hayatın bir parçası olduğu için “taş” (f:1); toplumsal hayatın olmazsa olmazı olduğu için “birlik” (f:3), “temel” (f:2), “saygı” (f:1) ve “aile” metaforlarını kullanmışlardır. Öğrenci açıklamalarına göre “sistem” (f:1) metaforu toplumsal yaşamın devamlılığını sağladığı için; “dost” metaforu (f:1) hayatın her yerinde bizimle olduğu için; “rehber” metaforu ise çoğunluğun istediği yönü işaret etmesi gerekçesiyle kullanılmıştır. Aşağıda öğrencilerin metaforlarından alıntı örnekleri verilmiştir.

Demokrasi yaşam biçimidir. Demokrasi eğer iyiye insana yararlı olur eğer insanla alakalı değilse bunun sonunda ülke kötüye gider (Erkek)

Demokrasi kanun gibidir. Anayasaya nasıl uymak gerekiyorsa demokrasinin kurallarına da uymak gereklidir (Kız)

Demokrasi pizza gibidir. Her bir lokma ağzında eridikçe onun mutluluğunu duyarsın (Erkek)

Tema 3: Çoğulculuk

Bu tema altında toplanan metaforlardan “parti” (f:6), “meclis” (f: 3) ve “sınıf” (f:1) farklılıkları bir arada, uyumlu bir şekilde barındırdığı için; “seçim” (f:12), “meclis” (f:2) ve “oylama” (f:2) herkesin fikri alınarak bir başkan veya temsilci seçildiği için; “tercih” (f:1) ve “oyun” (f:1) herkes istediği kişiye oy verdiği için; “karar” (f:1) ise oy çokluğuna göre hareket edildiği için şeklinde gerekçelendirilmiştir. Örneğin bir kız öğrenci “sınıf” metaforunu *“bir sınıfta çok farklı öğrenciler, bu öğrencilerin de farklı özellikleri var fakat hepsi aynı sorumluluklara sahip, demokrasi de böyle”* ve bir diğer kız öğrenci “oyun” metaforunu *“birden fazla çocuk farklı oyunlar oynamak isteyebilir ama hep birlikte oynadıkları oyun demokrasiye benziyor”* sözleriyle açıklamıştır.

Tema 4: İşbölümü

Bu kategoride en sık kullanılan metafor “yardımlaşma” (f:7) olmuş ve iş paylaşmayı gerektirir şeklinde açıklanmıştır. “Sorumluluk” (f:1) metaforuna herkes görevlerini yapmalı şeklinde gerekçe sunulurken; demokrasi herkes çalıştığı için “okul” (f:1) ve “karınca” (f:1); birbirlerini azimle destekledikleri için “karınca yuvası” (f:1), herkesin bir görevi olduğu için “arı kovanı” (f:1), “insan” (f:1) ve “aile” ye (f:1) benzetilmiştir. Örneğin bir erkek öğrenci “insan” metaforunu “*toplumda insan ve içindeki organlar gibidir. Herkesin görevi ayrıdır*” şeklinde ifade ederken bir kız öğrenci “okul” metaforunu “*okulda herkes istese de istemese de çalışmak ve görevini yapmak zorundadır*” şeklinde açıklamıştır.

Tema 5: Emek

Emek teması altındaki metaforlardan “mücadele” yi bir öğrenci haklarımızı aradığı için, iki öğrenci ise uğruna çaba gösterilmesi gerektiği için şeklinde gerekçelendirmiştir. Demokrasi ayrıca güçlendikçe insanlara etkisi de artacağından “güç” (f:1); ısındıkça hareketlendiği için “tavadaki yağ” (f:1); ısındıkça kabarıp piştiği için “pizza” (f:1); çok çalışarak kazanıldığı için “yarışma” (f:1) ve “başarı” (f:1); hak edene verildiği için “puan” a (f:1) benzetilmiştir. Örneğin bir erkek öğrenci “okul” metaforuna “*demokrasi okul gibidir, okulda çok şey öğretiliyor*” sözleriyle gerekçe sunarken; “eğitim” metaforunu geliştiren öğrencilerden bir erkek öğrenci gerekçesini “*eğitimde ne yaşıyorsak demokraside de onu yapıyoruz*” şeklinde açıklamıştır.

Tema 6: Hayal

Öğrenciler demokrasiyi eşitlik sağlayamadığı için “masal ülkesi” (f:2); yalan söylendiği ve kavgalar devam ettiği için “saçmalık” (f:1); haksızlıkları engelleyemediği için “çocuk hakları” (f:5) ve “paslanmış demir” (f:1); gerçekçilikten uzak olduğu için “hiçlik” (f:1); dikkate alınmadığı için “çocuk hakları” (f:1) ve geçmişe göre farklı olduğu için “Atatürk” (f:4) ile metaforlaştırmışlardır. Öğrencilerin açıklamalarından iki örnek aşağıda yer almaktadır.

Demokrasi paslanmış demir gibidir. Günümüzde demokrasinin olduğuna inanmıyorum. Torpili engelleyemiyorlar sonuçta. (Kız)

Demokrasi çocuk hakları gibidir çünkü çocukların hakları genellikle çiğneniyor, çocuklar dövülüyor, eziliyor, Allaktan bizim evde böyle bir şey yok (Kız)

Tema 7: Gelişme

Gelişme teması altında en sık kullanılan metafor “çağdaşlık” (f:5) olmuş ve gerekçeleri “*çağdaşlık olmadan demokrasi olmaz, gelişme olmaz* (f:2)”, “*yurt içinde ve yurt dışında nasıl davranacağımızı gösterir* (f:1)” ve “*demokrasiyle çağdaş olunur* (f:2)” şeklinde ifade edilmiştir. Demokrasi ayrıca yenilikçi bir düzen anlayışı olduğu için “yenilik” (f:1); insanlara haklarının ne olduğunu gösterdiği için “önemli bir bilgi” (f:1); gelişmeyi ifade ettiği için “ilerleme” (f:1); düşünme özgürlüğü yeni fikirleri getireceği için “yeniden doğuş” (f:1) ve insanlar demokrasiyle bir adım daha çağdaşlaşacağından “adım” (f:3) ile metaforlaştırılmıştır.

Tema 8: Yaşam Kaynağı

Öğrenciler demokrasiyi, olmazsa hayat duracağı için “su” (f:3) ve” nefes” (f:1); herkesin ihtiyacı olduğu için “arkadaşlık” (f:1), insanı hayatta tuttuğu için “gün ışığı” (f:1); varlığımızı gösterdiği için “hayat” (f:1) ve “temel” (f:2) kavramlarıyla metaforlaştırmışlardır.

Geçerli bir metafor içermemekle birlikte demokrasiyle ilgili açıklama yapılan 86 anket incelendiğinde de demokrasinin daha çok eşitlik kavramıyla ilişkilendirildiği (f:68) ve çoğunlukla; demokrasi eşitlik (f:24), demokrasiyle eşitlik sağlanır (f:12) ve demokratik toplumlarda ayırım yapılmaz (f:17) şeklinde ifadeler kullanıldığı görülmüştür. Öğrencilerin açıklamalarında sık rastlanan diğer kavramlar ise özgürlük (f:18) ve adalettir (f:17). Özgürlük kavramında genellikle düşünme (f:6), konuşma (f:4), seçme (f: 3) ve karar verme özgürlüğü (f:2) ve insanların demokrasi ile özgürleşebileceği (f:3) vurgulanırken; adalet kavramı demokrasi de ayırım yapılmaması (f:7), haklı ile haksız ayırt etmesi (f:5), hakları araması (f:3) ve bütün işlerin yasalara göre yapılması (f:2) şeklinde açıklanmıştır. Aşağıda öğrencilerin ifadelerinden alıntılar verilmiştir.

Demokrasi eşitliktir. Demokraside haksızlık yapılmıyor. Herkese konuşması, oy kullanması için izin veriliyor. Ayırım yapılmıyor, herkesin fikri alınıyor (8. Sınıf, Kız)

Demokrasi özgürlüktür. Halkın kendi kendini seçmesidir. Hiçbir baskı altında kalmadan oy kullanması da bunun en güzel örneğidir (7. Sınıf, Erkek)

Demokrasi adalet gibidir. Herkes birbirine adaletli davranırsa güzel bir ortam olur. Bir ülkede adalet olmazsa ülke ülkelikten çıkar, her yer savaş alanına döner (8. Sınıf, Erkek)

Öğrencilerinin Demokrasiye İlişkin Geliştirdikleri Metaforların Öğrenci Cinsiyetine Göre Dağılımı

Tablo 3, öğrencilerin geliştirdikleri metaforların cinsiyete göre dağılımını göstermektedir.

Tablo 3. Öğrencilerin Geliştirdikleri Metaforların Cinsiyete Göre Dağılımı			
Tema	Kız (N=74)	Erkek (N=95)	f
Temel Hak ve Özgürlükler	Cumhuriyet (f:7), terazi (f:6), yönetim (f:5), Türkiye (2), eşit çubuklar (2), kuş (f:1), doğal yaşam (f:1), öğretmen (f:1), kitap (f:1), bağımsızlık (f:1), halk mahkemesi (f:1), homojen karışım (f:1), paylaşım (f:1), arı kovanı (f:1)	Üç başlı canavar (f:10), terazi (f:2), çiçek bahçesi (f:2), cumhuriyet (f:1), yönetim (f:1), kuş (f:1), doğal yaşam (f:1), öğretmen (f:1), haklılık (f:1), yaralı hayvan (f:1), orman (f:1), tek fiyata satılan yemek (f:1), krala isyan (f:1)	55
	Metafor:14; f: 31; %41.9	Metafor: 13; f: 24; %25.2	
Toplumsal Yaşam	Düzen (f:8), kural (f:2), birlik (f:2), kanun (f:2), temel (f:2), yaşam biçimi (f:1), oyun (f:1), sistem (f:1), rehber (f:1), aile sorunu (f:1), yaşama sevinci (f:1), taş (f:1), dost (f:1)	Düzen (f:5), kural (f:2), birlik (f:1), yaşam biçimi (f:1), hamburger (f:1), pizza (f:1), saygı (f:1), aile (f:1)	37
	Metafor: 14; f: 24; %32.4	Metafor: 7; f: 13;%13.7	

Çoğulculuk	Seçim(f:7), meclis f:4), karar (f:1), sınıf (f:1), tercih (f:1), oyun (f:1) Metafor: 6; f:14; %19.0	Seçim(f:5), meclis (f:1), parti (f:6), oylama (f:2), oyun (f:1) Metafor: 5; f: 15; %15.8	29
İşbölümü	Yardımlaşma (f:4), okul (f:1) Metafor: 2; f:5; %6.7	Yardımlaşma (f:3), karınca yuvası (f:1), karınca (f:1), aile (f:1), sorumluluk (f:1), arı kovanı (f:1), insan (f:1) Metafor: 7; f: 9; %9.4	14
Emek	Mücadele (f:1), eğitim (f:2), okul (f:1), güç (f:1), puan (f:1), başarı (f:1) Metafor: 6; f:7; %9.5	Mücadele (f:2), eğitim (f:1), okul (f:1), pizza (f:1), yarışma (f:1), tavadaki yağ (f:1) Metafor: 6; f: 7; %7.3	14
Hayal	Çocuk hakları (f:5), Atatürk (f:3), masal ülkesi (f:2), hiçlik (f:1), saçmalık (f:1), paslanmış demir (f:1) Metafor: 6; f:13; %17.5	Atatürk (f:1) Metafor: 1; f: 1; %1.0	14
Gelişme	Çağdaşlık (f:5), adım (f:3), yenilik (f:2), ilerleme (f:1), yeniden doğuş (f:1) Metafor: 5; f:12; %16.2	Önemli bir bilgi (f:2) Metafor:1; f: 2; %2.1	14
Yaşam kaynağı	Temel (f:2), su (f:3), gün ışığı (f:1), nefes (f:1), hayat (f:1) Metafor: 5; f:8; %10.8	Arkadaşlık (f:1) Metafor: 1; f: 1; %1.0	9

Tablo 3 incelendiğinde demokrasiyi çoğulculuk, işbölümü ve emek olarak algılama açısından kız ve erkek öğrencilerin oranları arasında büyük farklılıklar olmadığı; bununla birlikte demokrasiyi temel hak ve özgürlükler, toplumsal yaşamın ve toplumsal gelişmenin temeli ve yaşam kaynağı olarak algılayan kız öğrencilerin oranının erkek öğrencilerden daha fazla olduğu görülmektedir. Hayal teması altında yer alan ve gerekçelerinde toplumdaki demokrasi uygulamalarını olumsuz algıladığı görülen öğrencilerin de neredeyse tamamı kız öğrencilerdir.

Öğrencilerin Demokrasiye Yönelik Algılarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Görüşleri

Araştırmada yanıt aranan son soru öğrencilerin demokrasi hakkındaki düşüncelerinin oluşmasında hangi faktörlerin etkili olduğu ile ilgilidir. Bu soruya verilen yanıtlara ait aritmetik ortalama ve standart sapma değerleri Tablo 5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Demokrasi Hakkındaki Görüşlerini Etkileyen Faktörler

Faktörler	X	Ss
Aile	3.72	1.46
Öğretmenler	3.66	1.51
Okul yöneticileri	3.40	1.54
Okuldaki ders içi etkinlikler	3.34	1.48
Televizyondaki haber programları	3.31	1.46
Gazetelerdeki haberler	3.28	1.50
Arkadaşlar	3.05	1.41
Büyük anne-büyük baba ve diğer yakınlar	3.04	1.48
Okuldaki ders dışı etkinlikler	3.03	1.46
Televizyon dizileri	2.56	1.53

Tablo 5’te görüldüğü gibi, öğrencilerin demokrasiye ilişkin algılarını en çok etkileyen faktörler; aile (X=3.72), öğretmenler (X=3.66) ve okul yöneticileri (X=3.40); etkisi en düşük olan faktörler ise televizyon dizileri (X=2.56), okuldaki ders dışı etkinlikler (X=3.03) ve büyük anne, büyük baba ve diğer yakınlarıdır (X=3.04).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Araştırma sonucunda öğrencilerin demokrasiye yönelik algılarının “temel hak ve özgürlükler” temasında yoğunlaştığı, gerekçelerin ise “hayal” teması haricinde olumlu olduğu görülmüştür. Öğrencilerin açıklamaları incelendiğinde de sık sık; “*demokrasi haklarımızı korur*”, “*demokraside ayrımcılık yapılmaz*”, “*herkes eşittir*” vb. gibi ifadeler yer verdikleri ve demokrasiyi toplumsal düzenin ve hakların koruyucusu olarak vurguladıkları belirlenmiştir. Bu sonuçlar öğrencilerin demokrasiyi eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarıyla eş anlamlı bir yönetim biçimi olarak algıladıkları şeklinde yorumlanabilir. En genel anlamda insanların eşit olduğu ve temel hak ve özgürlüklerin korunduğu bir yönetim sistemi olarak tanımlanan demokrasi, geçmişten günümüze çoğunlukla özgürlükle özdeşleştirilmekte (Çeçen, 1995, s.59) ve her bireyin haklarını korumanın, demokratik devletin vatandaşlarına karşı sorumluluğu olduğu vurgulanmaktadır (Kongar, 2002). İlgili literatür incelendiğinde ilköğretim 8.sınıf öğrencilerinin demokrasinin sağladığı siyasal ve sosyal hakların farkında olduğu (Kaldırım, 2005) ve öğretmen adaylarının da demokrasiyi çoğunlukla eşitlik ve özgürlük kavramlarıyla açıkladığı görülmektedir (Duman, 2004; Sadık ve Sarı, 2011).

Demokrasi bir yönetim, aynı zamanda bir yaşam biçimi olarak devlet yapısında, toplumsal yaşamda ve insan ilişkilerinde çok boyutlu gerçekleşmektedir (Cılga, 2001). Ancak demokrasi hiçbir çaba gösterilmeden, kendiliğinden ortaya çıkan, kendini öğreten ve devam ettirebilen bir mekanizma da değildir (Yanıklar ve Elyıldırım, 2004). Demirtaş’ın (2008) belirttiği gibi demokrasinin bir yaşam biçimi olarak yerleşmesi, bireylerin demokrasinin ilke ve değerlerini benimsemelerine, demokratik toplumda yaşamının ne anlama geldiğini bilmelerine ve böyle bir toplumun ayakta kalması yönünde sorumluluklarını anlamalarına bağlıdır. Bu çalışmada ise sınırlı sayıda öğrencinin demokrasiyi toplumsal yaşam (f:37) ve gelişmeyle (f:23) birlikte algıladığı ve bu süreçte bir birey olarak sorumluluklarının farkında olduğu (f:14) görülmüştür. Bu durumda çalışmaya katılan öğrencilerin büyük çoğunluğunun demokratik yaşamın beraberinde getirdiği özgürlük, eşitlik, adalet gibi kavramları bilmelerine ve istemelerine karşın, demokratik bir toplum için bireysel ve toplumsal olarak çaba gösterilmesi gerektiğini ve bu noktada sorumluluklarını yeterince anlamadıkları söylenebilir. Bu sonuç öğrencilerin gelişim özelliklerinden kaynaklanmış olabilir. Çünkü özgürlük, adalet, saygı, hoşgörü, empati, vb. soyut kavramları içeren demokrasi kavramını anlamak ve bu yönde davranış geliştirmek zordur (Almond ve Verba, 1963, Akt. Akdoğan, 2006, s.165). Özçelik’ e (1989) göre de duyuşsal hedef alanına giren bu kavramların anlaşılması, öğrenciye tam bir hareket özgürlüğü tanındığında kendi istemiyle ne tür bir davranış eğilimi içine gireceği ile ilgilidir. Bu durumda bireyin katılımcı demokrasiye hazırlandığı yerler olan okulların görevi, öğrencilere sadece demokrasinin ne olduğunu aktarmak, insan hak ve özgürlüklerini ezberletmek değil, bireylerin yaşamları boyunca demokratik değerleri benimseyip, uygulayabilecekleri becerileri onlara kazandırmak olmaktadır (Demirtaş, 2008). Dolayısıyla çalışmadan elde edilen bu sonuç, demokratik tutum ve değerlerin, yapısal olarak bu değer ve prensipler çerçevesinde biçimlenmiş eğitim durumlarıyla hayata geçirilmemesinden de kaynaklanmış olabilir. Bu çalışmada öğrencilerin derslerde demokrasiye yönelik yapılan etkinlikleri çoğunlukla sınıf başkanı seçme ve demokrasinin ne olduğunun anlatılması olarak belirtmeleri de bu görüşü destekler niteliktedir. İlköğretim öğrencileri ve öğretmen adaylarıyla gerçekleştirilen benzer çalışmalarda da bu yönde sonuçlara ulaşılması (Kumral, 2009; Sadık ve Sarı, 2011; Üste,

2007), demokrasi eğitiminin, tutum ve beceri kazandırma boyutlarından çok demokrasi hakkında bilgi vermeye yoğunlaştığı şeklinde yorumlanabilir.

Araştırma bulgularına göre öğrencilerin demokrasiye yönelik görüşleri okullarında uygulanan öğrenci temsilcisi seçim uygulamalarından etkilenmemiştir. Görüşlerinin geliştiğini ifade eden öğrenciler ise genellikle demokrasiyle bilgilerinin arttığı şeklinde açıklama yapmış, demokrasinin çoğulculuk yönünü nadiren vurgulamışlardır. İlgili araştırmalar incelendiğinde ise öğrenci temsilci seçimlerinin okulda demokrasi kültürü oluşturma, hoşgörü ve çoğulculuk bilinci geliştirme, katılımcı olma vb. becerilerini kazandırmada etkili olduğu yönünde bulgulara rastlanılmaktadır (Doğan, 2008; Dündar Sayın, 2010; Kıncal ve Uygun, 2006; Sağlam, 2000). Bu durumda DEOMP' nin bu araştırmanın gerçekleştirildiği okullarda henüz istenen düzeyde uygulanmadığı veya sorunlar yaşandığı söylenebilir. Araştırmanın bir diğer önemli sonucu ise öğrencilerin demokrasiyle ilgili görüşlerini en fazla etkileyen faktörü aile olarak belirtmeleridir. Bandura'nın sosyal öğrenme kuramına göre insan pek çok davranışı çevresindeki diğer insanları gözleyerek kazanmaktadır (Erden ve Akman,1995). Bu kuramın ilkelerine göre birey gösterdiği davranışlara ilişkin aldığı dönütler yoluyla toplumsal değerlere ilişkin inanışlarını oluşturmaktadır. Dolayısıyla bireylerin demokrasi anlayışı da doğal olarak yaşam biçimlerinden, özellikle toplumsallaşmaya başladıkları ilk kurum olan aile içindeki yaşantılardan soyutlanamamaktadır. İlgili literatüre göre gerek ülkemizde gerekse çeşitli kültürlerde kızlar daha bağımlı yetiştirilmekte (Kağıtçıbaşı, 1990), daha düzenli, yardım etmeye daha açık olmaları beklenmekte ve daha fazla sorumluluk yüklenmektedir (Yörükoğlu,2000). Bu açıklamalar doğrultusunda, demokrasiyi temel hak ve özgürlükler, toplumsal yaşam ve toplumsal gelişmenin temeli olarak algılayan öğrencilerin oranının kız öğrencilerde daha yüksek olması beklenen bir sonuç olmuştur. Nitekim benzer araştırmalarda da kızların sosyal becerilerinin (Kara, 2002) ve demokratik tutumlarının daha yüksek olduğu saptanmıştır (Atasoy, 1997; Gömleksiz ve Kesici, 2007).

Araştırmadan elde edilen sonuçlar öğrencilerin demokrasi içinde yer alan eşitlik, özgürlük ve adalet kavramlarının farkında olduğunu ancak demokratik bir toplumda yaşayan birey olarak sorumluluklarını anlamada eksikleri olduğunu göstermiştir. Elde edilen bu sonuçlar doğrultusunda öğrencilerin demokrasiyi özümsemeleri için okul ortamında demokrasinin yaşatılmasına, demokrasinin ne olduğu ile ilgili bilgilendirmeden çok demokratik tutum ve becerilerin kazandırılmasına önem verilmesi, aktif öğrenme ortamlarının yaratılması gerektiği söylenebilir. Öğrencilerin demokratik toplumda yaşamının yaşantılarını nasıl etkilediğini anlamalarına olanak sağlayan fırsatlar yaratılarak, kendilerini ilgilendiren konulara ve kararlara katılımları sağlanmalıdır. Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi' nin uygulama sürecini değerlendiren araştırmalar yapılarak, uygulama kalitesi artırılabilir.

KAYNAKÇA

- Akdoğan, A. A. (2006). Siyasal kültür ve sosyal sermayenin karşılaştırılması: Türkiye için bazı çıkarımlar. *Akdeniz Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 12, 162-187.
- Atasoy, A. (1997). İlköğretim ikinci kademedeki demokrasi eğitimi ve ilköğretim ikinci kademe öğretmen ve öğrencilerinin demokratik tutum ve davranışlarının karşılaştırmalı olarak incelenmesi. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Biçer, B. (2007). Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesi ile öğrencilerde demokrasi kültürü kazanımlarının ortaöğretim öğretmenlerince değerlendirilmesine yönelik bir analiz (Kütahya örneği). *Yüksek Lisans Tezi*, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.
- Carlson, D. (2005). Hope without illusion: Telling the story of democratic educational renewal. *International Journal of Qualitative Studies in Education*, 18 (1), 21-45.
- Cılga, İ. (2001). Demokrasi insan hakları kültürü ve çocuk hakları. *Milli Eğitim Dergisi*, 151, ISSN 13017669.
- Çeçen, A. (1995). *İnsan Hakları*. Ankara: Gündoğan Yayınları.
- Demirtaş, H. (2008). İnsan hakları ve demokrasi eğitimi. *Eğitim Dergisi*, 20, ISSN 1307-1785.
- Dewey, J. (1996). *Democracy and education: An introduction to the philosophy of education*. New York: The Free Press.
- Doğan, F. (2008). Ankara ili ilköğretim okulları yöneticisi ve öğretmenlerinin demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesine ilişkin görüşleri. *Yüksek Lisans Tezi*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Doğanay, A. (2010). What does democracy mean to 14-year-old Turkish children? A comparison with results of the 1999 IEA civic education study. *Research Papers in Education*, 25 (1), 51-71.
- Doğanay, A., Çuhadar, A., & Sarı, M. (2007). Siyaset benim neyime! Öğretmen adaylarının siyasal katılımcılık düzeylerine çeşitli etmenlerin etkisinin demokratik vatandaşlık eğitimi bağlamında incelenmesi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi Dergisi*, 13 (50), 213-246.
- Duman, B. (2004). Öğrenme öğretme sürecindeki entelektüel şizofrenizm. 20-21 Mayıs 2004, I. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildirileri* (94-108). Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yayınları.
- Dündar Sayın, P. (2010). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi'nin bir ilköğretim okulunda demokratik siyasal kültür oluşturma bağlamında değerlendirilmesi (Bir Durum İncelemesi). *Yüksek Lisans Tezi*, ÇÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Emir, S., & Kaya, Z. (2004). Demokrasi eğitimi ve okul meclislerine yönelik öğretmen görüşleri. 20-21 Mayıs 2004, I. *Uluslararası Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildirileri* (331-344). Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yayınları.
- Erden, M., Akman, Y. (1995). *Eğitim psikolojisi, gelişim-öğrenme-öğretme*. Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Genç, S.Z., & Kalafat, T. (2008). Öğretmen adaylarının demokratik tutumları ile empatik becerilerinin değerlendirilmesi üzerine bir araştırma. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 19, 211-222.
- Gömlüksiz, M & Kesici A.E: (2007). Kadına yönelik toplumsal cinsiyetçilik “öğretmen adayları üzerine bir çalışma”. 5-7 Eylül 2007, 16. *Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri*, 2, 728-740, Tokat: Gazi Osman Paşa Üniversitesi Yayınları.
- Gürşimşek, I., & Göregenli, M. (2004). Öğretmen adayları ve öğretmenlerde demokratik tutumlar, değerler ve demokrasiye ilişkin inançlar. 20-21 Mayıs 2004, I. *Uluslararası*

- Demokrasi Eğitimi Sempozyumu Bildirileri* (77–85). Çanakkale: Çanakkale On Sekiz Mart Üniversitesi Yayınları.
- Hotaman, D.(2009). Demokratik eğitim: demokratik bir eğitim programı. Kıncal, R.(Editör) 11–12 June 2009, *International Symposium On Democracy Edutacion In Europe Proceedings*, (474–485). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1990). *İnsan aile kültür (3. Baskı)*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kaldırım, E. (2005). İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin demokrasi algıları. *GÜ. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25 (3), 143-162.
- Kara, E. (2002), Öğretmen ve öğrencilerin sosyal beceri, algılarına etki eden faktörler. *Yüksek Lisans Tezi*, Adana: Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kılıç, D. (2010). Changes in democratic attitudes of trainee teachers over time. *Social Behavior and Personality*, 38(9), 1211-1218.
- Kıncal R.Y.,&Uygun S. (2006). Demokrasi eğitimi ve okul meclisleri projesinin değerlendirilmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 171, 31-41.
- Kongar, E. (2002). *Demokrasi ve kültür (4.Basım)*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Kumral, O. (2009). Öğretmen adaylarının öğretim elemanlarının davranışlarına yönelik algıları. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*,1(25), 92-102.
- Lakoff, G., & Johnson, M. (2005). *Metaforlar, hayat, anlam ve dil* (Çev. G. Y. Demir). İstanbul: Paradigma Yayınları.
- Özçelik, D.A. (1989). *Test hazırlama kılavuzu*. Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Özpolat, A.(2004). Demokrasi Eğitimi ve Okul Meclisleri Projesi. *Bilim ve Aklın Aydınlığında Bilim Dergisi*, 50, 11–13.
- Sağlam, H.İ. (2000). Sosyal bilgiler dersinin demokratik tutum geliştirmedeki rolü. *Milli Eğitim Dergisi*, 146, ISSN 1301-7669.
- Sadık, F.&Sarı, M. (2011). Öğretmen adayları ve demokrasi: Sınıf öğretmeni adaylarının demokrasi algılarının metaforlar yoluyla değerlendirilmesi. 5 - 7 Mayıs 2011, *10. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu Bildiri Özetleri* (300).Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Yayını.
- Scweisfurth, M. (2002). Democracy and teacher education:Negotiating practice in the Gambia. *Comparative Education*, 38 (3), 303-314.
- Soydaş, S., & Güven, B. (2009). Öğrencilerin hayat bilgisi dersinde demokrasi kavramı ile ilgili oluşturdukları metaforların incelenmesi. Kıncal, R.(Editör) 11–12 June 2009, *International Symposium On Democracy Edutacion In Europe Proceedings* (64–80). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Taşdemir, M., & Taşdemir, A. (2011). İlköğretim programı üzerine öğretmen metaforları. 2nd International Conference on New Trends in Education and Their Implications, 27-29 April, 2011 Antalya-Turkey s. 795 -809.
- Yıldırım, A., & Şimşek, A. (2005). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. Baskı), Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Uygun, O. (1996).*Türkiye’de Demokrasi ve İnsan Hakları*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü İnsan Hakları ve Araştırma ve Derleme Merkezi.
- Üste, R. B. (2007). İnsan hakları eğitimi ve ilköğretimdeki önemi. *Ege Akademik Bakış*, 7 (1), 295-310.
- Yanıklar, C.&Elyıldırım, Y. (2004). Demokrasi eğitimi ve uygulamalar. Bianet.org/cocuk/49907-demokrasi-egitimi-ve-uygulamalar, Online [23.08.2011].
- Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen toplumda aile ve çocuk (6. Basım)*. Ankara: Özgür Yayınları.

Child And Democracy: Examination Of Elementary Education School Students' Democracy Perception By Metaphors

Fatma Sadık³, Mediha Sari⁴

Introduction

Almost in all of the countries the social purpose of education is bringing up individuals who quest, discuss, examine and who are aware of their responsibilities. Elementary education is the basis of democracy education according to the aspect of bringing up individuals who will develop democracy awareness that is gained in the family and who not only know democratic values but also have internalized them as a way of living. Both 2005 elementary education program with its aspects of encouraging students to cooperation, expressing their feelings and thoughts freely and the Democracy Education and School Parliaments Project (DESPP) with its aspect of preparing basis for learning the democratic political culture by experiencing it are considered as important efforts in aspect of democracy education. In this research students', who are also the target group of DESSP, perception on democracy and the factors affecting this perception are examined thinking that every research that will be made in respect of gaining democratic knowledge skills and values to children, and enabling them to internalize and adopt these as a way of living will contribute to democracy education.

Methods

The research is a qualitative study performed in phenomenological design and is aimed at examining elementary education students' perceptions on democracy concept by means of metaphors. Work group of the research consists of a total of 332 students of three elementary education schools of central provinces of Adana that are chosen by random method. The students are 6th, 7th and 8th grade students and are aged between 11 and 16. 50.3 % of the students are girls and 49.7% are boys. In collection of the data "Democracy Metaphors Questionnaire" that was developed by the researchers was used. In the questionnaire students were asked their personal information as well as activities carried out about democracy, whether they participated in DESSP, the contribution of the project in their opinions about democracy and to develop a metaphor on democracy and to explain its reason. The final question in the questionnaire is asking what the factors affecting students' thoughts on democracy are. Descriptive statistics were used in analysis of quantitative data obtained from the research whereas content analysis was used for qualitative data.

Results

The result of the research revealed that students developed 75 metaphors for democracy and that they generally perceive democracy as a regime that is synonym of equality, freedom and justice. It was found out that 106 of the students did not know that Democracy Education and School Parliaments Project was being conducted in their school and that 66.3 % (149) of students who participated in the project as voters, representative candidate and representative stated that student representative election process has not affected their opinions about democracy. According to the opinions of the students activities performed concerning democracy in school are usually monitor election and explaining what democracy is. As stated by the students, the factors that affect students' opinions about democracy the most are; family, teachers and school directors whereas the least affecting

---

³ Yrd. Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, fsadik@cu.edu.tr

⁴ Öğr. Gör. Dr., Çukurova Üniversitesi, msari@cu.edu.tr

factors are TV serials, school activities except lessons and grandparents and other close relatives.

Discussion and Conclusions

The results obtained from this research revealed that despite a big majority of elementary education students know and want the concepts that democratic life brings together, like freedom, equality and justice, they do not understand that, for a democratic society, it takes showing effort individually and collectively and their responsibilities at this point. When students' progression qualities are taken into account the reason for this can be that democracy includes abstract concepts like equality, freedom, respect, sympathy, sharing, compromise, confidence, empathy, etc. and that usually the activities in school about democracy is usually explaining in the lessons, what democracy is. In parallel with the obtained results, it can be said that; for the students to internalize democracy, democracy must be practiced in classroom and school, importance must be given to gaining democratic behavior and skills rather than giving information on what democracy is and active learning environments must be created where students will really be the subjects of the environments. Occasions must be created that will enable students to understand how it affects their life to live in a democratic society and their participation must be ensured in subjects and decisions affecting themselves. Additionally, researches evaluating the administration process of Democracy Education and School Parliaments Project can be made and administration quality can be increased.